

21. YÜZYILDA KEMALİST GELİŞME MODELİ

Halde Pek

21. yüzyılda Kemalizm başlıklı bir sempozyumda alt konu başlığı seçmek oldukça güç. Kemalizmi mi, 21. yüzyılı mı portreleyelim, bilim metoduyla belli noktalarda kilitleyelim, odaklayalım ve onun üzerine gidelim diye düşünürken bu işin içinden çıkamayacağımızı farkettik. Ve eğer izin verirsiniz, temel mantıkla türetilmiş kimi varsayımları yahut yanlışlanabilir doğru kabul ettiklerimizi birlikte tartışalım istedim. Kronolojist hele tarihçi olmadığım için yaklaşımım size farklı gelebilir. Değişkenleri sizin adınıza gerçekçi olamayabilir. Yahut varsayılan sonuçlar ya da üretilen metodlar size tam anlamıyla çerçeveyi çizemeyebilir. Ama bütün bunların arasında hem bireysel varlığımız, hem kitlesel geleceğimiz hem de dünya yapılanması ile ilgili bir kaç sağlam ipucu çıkarabiliriz.

'*Tarih tekerrürden ibarettir*' gibi saptamalara pek itibar etmediğim için yaklaşımım tarihten daha doğrusu zamanın getirdiği süreçlerin yaşattığı kimi verilerden yola çıkacak elbette ama bunları temel olarak kabul etmekle birlikte üzerine bina etmeyeceğim.

20. yüzyılın siyasa politiği, ekonomi politiği, kültür politiği ve sosyo politiği elbetteki insan toplulukları için birbirinden çok farklı gibi görünen ipuçları içeriyor. 20. yüzyılın belirleyicileri tüm toplumlar için gelişimci, ilerlemeci, atılcı ve modernizasyon olarak özetlenen bir kavram çerçevesinde özetleniyor. Ne var ki bunların içerdiği tüm dinamiklerin tüm toplumların kendilerine ait özellikleri olması nedeniyle farklılaşıyor. Bu nedenle özellikle toplum ve siyasal bilimciler, 20. yüzyılın insan profilini devletler tarihiyle birleştirerek çıkarıyorlar. Eğer bu tabloyu baz alırsak karşımıza gelişmişler ve gelişmemişler olarak ayırabileceğimiz iki toplum çıkar. Gelişmişlerin gelişmiş olma nedenleri ile gelişmişlik kriterleri birleştirilirse bu ayrım kanadındaki ülke ya da toplumların aşağı yukarı profilini çıkarabilirsiniz.

Gelişmişlerin profili sanayileşmiş olmak bilim yöntemini kullanmak, ekonomik gelir ve gider tablolarına müdahale edebilme yeteneği olarak ortaya çıkar. Hem ekonomide yani temel insan gereksinimlerini sağlayan işlev katmanlaşmasında hem de toplum birlikteliğinde gelişim çizgilerini dinamiklerini sürekli ayakta tutmak olarak söyleyebiliriz. Eğer bu tabloyu gerçekçi kabul ediyorsak. Aydınlanmayı yaşamış olmak, sanayileşmeyi gerçekleştirmiş olmak, bir laik ve dogmalardan arınmış bir yaşam biçimi üretmek, bu üç temel veriye dayanarak kendi portrelerini yani gelişmişlik çizgilerini yaratmış olduklarını görürüz. Bu üç temel verinin üzerine gittiğimizde karşımıza sanayileşme başlığı altında insan yaşamının temel ekonomik girdilerini sağlayan hatta temel olmamakla birlikte üst katman girdilerini hazırlayan ekonomik yapılanmanın kökünde büyük bir *üretim hadlerindeki artış* mantığıyla hareket ettiklerini görürüz. Sürekli üretim ve bu üretime bağlı olarak toplumun tüm kesimlerine ulaşmasa bile had safhalara vardırılabilecek çeşitli alt ya da yan bilime dayalı, ekonomik anlamda pek işlevini görmeyeceğiniz meslek dalları geliştirerek pazarlama, reklam, halkla ilişkiler gibi yüzyılın tümünü sanayileşmenin bu temel mantığındaki üretimin bu yeni dengelenmesi stratejisinin bir parçası olarak görüyoruz ve bunun ortaya çıkardığı toplumun ya da toplulukların ortaya çıkardığı insan yaşamının her kesimini kapsamasa bile karşımıza çıkan büyük ölçüdeki tüketim olduğunu görüyoruz.

İkinci verimizin üzerine gidersek karşımıza aydınlanmayı yaşamış olmak, aydınlanma yani iç dinamikleri sürekli ayakta tutma refleksinin kazanılmış olması gerekiyor. Aydınlanma sözcüğü ile tanımlanan şey çok basit ya da düzlem mantıkla getirebileceğiniz bir yaklaşım değil. Son derece gelişkin, girift, birbirini sürekli besleyen zaman zaman da birbirini sürekli eleştirel akıl yöntemiyle hırpalayan, birbirini sürekli yok etme, yanlışlama savaşımı güden bir büyük değişim süreci olduğunu görüyoruz aydınlanmanın... Kronolojistler bunu genellikle reform ve rönesans hareketi olarak adlandırarak önümüze getirirler ve bu iki hareketin de felsefe ve bilimdeki gelişimle oluştuğunu söylerler ama ne rönesans ne reformun temelinde o topluluk insanının yeni bir yaşam biçimi üretmek çabası olduğunu kimse söyleyemez. Bu yeni yaşam biçiminin temel dinamiklerinin de yenilendiğini asla eklemeler.

Bu temel dinamiklerinin bilim yöntemi kullanılarak geliştirilmiş bir devrimci bakış açısı, gelişimci ilerlemeci bir bakış açısı ya da insanın kendi bireysel varlığından başlamak üzere oradan topluma, oradan devlete, oradan sisteme ve bu dördünün yan kollarına bambaşka çok farklı ve çok işlevsel bir bakış açısı geliştirmiş olduğunu kimse belirtmez.

Aydınlanmanın reform kanadında ya da o örneklemede sürekli bilimsel dogmaların kökünün kazınması gibi bir mantık geliştirilir oysa dinsel dogmaların kökü kazınmamıştır. Dinsel dogmalara dokunulmamıştır bile... Bu noktada Martin Luther'in İncil'i Almanca'ya çevirmesinin çok büyük bir dinsel dogma yıkıntısı olduğunu iddia edebileceğimizi zannetmiyorum. Bu dogmaların ortadan kaldırılmasına yol açmaz, açmamıştır da. Dinsel dogmaların kendi varlık nedenleri, ve kendi işlevleri içine hapsedilmesi ve bu köşe başlarına sıkıştırılması diyebileceğimiz bir harekettir reform ya da dinsel dogmaların kaldırılması hareketi. Ancak sonuçlarını seküler ya da laik, hangi kavramı kullanırsanız kullanın, toplumun sürekli üretmeye çalıştığı yeni yaşam biçimine vermiş olduğu tavidir. Elbette bu kısmını da ortadan kaldırmamız mümkün değil.

1789 Fransız Devrimi aydınlanma çağının en önemli hareketlerinden birisi olmakla birlikte kapitalist sistemin yaratıcılarından da bir tanesidir. Şimdi toplulukların, insan kitlelerinin toplumsal dönüşüm hareketlerinin temel dinamikleri hep belirleyici kimlikler, hareketler ya da tarihler arasında tutulduğu için ya da bu tarihlerle, kimliklerle simgeleştirildiği için bakış açımızı bir türlü boyutlandıramıyoruz ve kendi geleceğimizi, geçmişimizi, kendi ülkemizi, kendi bireysel ve toplumsal varlığımızı bu noktada değerlendirme imkanını da kendi elimizle atıyoruz. Eğer gelişmişlerin kendilerini var ettikleri noktada, hem bireyde hem toplumda hem bunun çatı kurumu olan devlette, hem de işleyiş biçimi olan sistemde kendilerini gelişmişlik noktasına taşıyabilecekleri gelişmişlik verilerini ellerinde tutuyorlar.

İşte 21. yüzyıl sözcüğü bu noktada devreye giriyor benim için. 21. yüzyıl, işte o sistemin kendisini yenilediği, iç dinamiklerini sürekli harekette tutamadığı bir dönemin kendisini yenilemeye başladığı ve yeni bir emperyalizmin ortaya çıktığı bir dönem.

Gelişmişlerin dinsel ya da geleneksel dogmaların aydınlanmayı yaşayış döneminden itibaren toplumlarının yaşayış biçimlerinden söküp attıkları bizim için gerçek şu anda... Ama bu dogmaların ortadan kaldırılışı gibi bir mantıkla yapılmış bir şey değil. Dogmaların kendi işlevsel alanlarına sıkıştırılması, toplumun kendi işlevsel alanını açması gibi bir şeydir. Bu dönüşüm hareketinin de sonuçları, gelişme, ilerleme, kendini sürekli var kılma ve yokluklarını ötesine gidebilme hem ekonomik anlamda hem kültürel anlamda hem de toplumsal ve siyasal anlamda çözüm üretebilme yeteneğini gelişmiş toplumlara kazandırabilmiştir diyebiliriz. Karşı tarafta bulunan gelişmemişler, tekrarlamama izin verin, baz aldığımız gelişmiş ve gelişmemişler kriterini de istediğimiz denli yanlışlayabileceğimizi başından söylemiştik. Gelişmemişliğin ise hem kıstaslarını coğrafyasını hem üretimsizliğini hem dinamiksizliğini hem de devrim mantığından uzak yaşam biçimini hepimiz biliyoruz. Gelişmemişlerin gelişmişlerin zıt kutbunda yer alan bir güç bir potansiyel ya da gelişmemişliğini verdiği o acı ya da kasılma duygusuyla kendilerini sürekli ortaya atabilecek bir potansiyel güç olduğu varsayımı da aslında gelişmişlerin kendi aralarında yakın ilişkiler kurdukları bir süreçte ortaya çıkarılmış bir yaklaşım.

21. yüzyıl emperyalizm metodlarının değiştiğini söylemiştim. Bu yeni sistemin adı üzerinde aşağı yukarı uzlaşıldı galiba, globalleşme ya da küreselleşme denilen bir kavram. Bu kavramın köküne baktığımız zaman yaklaşımını gelişmişliğe özenme noktasında tuttuğu gelişmişlerin reflekslerini yanlış yerlere kanalize etme politikası şeklinde de açıklayabiliriz. Bu çok doğru gelebilir, yanlışlanana kadar. Karşımıza çıkan tablo bunu şu anda doğruluyor çünkü gelişmişlerin ana kriterleri ile gelişmemişlerin ana kriterleri birbirine taban tabana zıt durmuyor. Gelişmişlerin temel ekonomik ya da sosyo politik girdilerine baktığımız zaman bunların gelişmemişlerde de olduğunu görüyoruz. İşte yeraltı, yerüstü zenginlikleri, insan kaynağı, teknik donanım vs. yani gelişmiş toplumların tüm temel kriterleri gelişmemiş toplumlarda da var. Basitleştirerek sunmaya gayret edeyim. Türkiye'nin de doğal kaynakları var, Türkiye'nin de insan gücü kalabalığı var, teknik donanımı az çok var. Mozambik'in de var, Papua Yeni Gine'nin de var. Ama neden olarak bireysel varlık, toplumsal varlık, devlet ve sistem sürecini yaşayamamaları çıkıyor karşımıza. Bireysel varlığını ortaya dökabilen kimliklerden oluşmayan bir toplum daha doğrusu bir kalabalık. Kimliğini edinememiş ya da o kimliği geleneklerinden uzun zaman önceden almış ise o toplumun geleneksel kimlik arayışına girmesi imkansız ama yine de toplumsal kimlik görüyoruz karşımızda. Öte tarafta sürekli siyasal istikrarsızlık, ekonomik kriz, sosyal karmaşa, kaos ve terörle karşı karşıya bulunan bir devlet yapısı karşımıza çıkıyor. Sistemse zaten yok. Eğer gelişmişlerle gelişmemişleri birbirleriyle kıyaslarsak, ölçütlere vurup ondan sonra bu gelişmiştir bu gelişmemiştir dersek hata yaptığımız çok oluyor.

21. yüzyılın gelişmişleri ve gelişmemişleri bu sıkıştırmadan bu klasikleşmiş yaklaşımdan bu

değerlendiremem ve tespit edememe, değerlendiremem ve yorumlayamama kısacasından çıkamayacaklar. Eğer bu kısaktan çıkamazlar ise 21. yüzyıl gelişmelerin, insanın kendini ileriye götürmesinin yüzyılı olmayacak. Birileri, birilerinden her zamanki gibi daha eşit, daha özgür ve daha ileri olacak.

Gelişmemişler kategorisini gelişmişler kategorisi ile birbirlerine değdikleri noktada değerlendirirsek karşımıza gerçekten de 21. yüzyılın politik karmaşaları ipuçları ile kendilerin getirirler. 21. yüzyılda bu karmaşanın ortaya çıkaracağı iki temel alan var. Biri iletişim alanı diğeri haberleşme alanı. Her ikisini de gelişmişlerin kendi kıstaslarıyla yeniledikleri iç dinamikleri sonucu ellerinde tutacaklarını tahmin ediyorum. Gelişmişlerin de iletişimsizlik ve haberleşme yokluğuyla birlikte yok oluşa doğru gitmeleri büyük olasılık. Bir tek çıkış yolları görünüyor. Onu da bu yüzyılın devrimine dayandırmak mümkün. Kemalist olduğum için taraflı bulunabilirim. Ancak dünya literatürü ve dünya düşünürlerinin getirdikleri verilerle sizlere aktarmaya gayret edeceğim.

Kemalizmin yarattığı sistem boyutu, ortaya çıkardığı model boyutu ile, 21. yüzyılın ortaya çıkardığı bu kapsama alanı dışındakiler ve içindekiler ayırımının aşılabileceğini düşünüyorum. Ben çözüm önerileri getirmeyen konuşmalardan yana pek değilim. O yüzden verebildiğim kadarı ile size getirmeye çalışacağım.

Kemalizm ve sistem model boyutu, temelinde şu gerçek verileri taşır:

1. Anti emperyalisttir.
2. Tam bağımsızlıkçıdır.
3. Ulus devletidir.
4. Laiktir, sosyal devlettir diye adlandırılan aslında devrimci bir modeldir. Yani iç dinamiklerini sürekli ayakta tutmaya gayret eden bir modeldir.

Bu modelin sonucu olarak gelişmeci, ilerlemeci bir modeldir. Son maddeyi bilim ve aklın yol göstericiliğine dayanır diye de özetleyebiliriz. Kemalizm bu ise Kemalizmin modeli de doğal olarak ulus devletin, rejim biçimi cumhuriyete, o ulus devletin temel ortaklaşalığı olan ulus kimliğine, o kimliğin üste ve dışavurumu olan ve toplumsal dayanışmaya ve uzlaşmaya ve modernizasyon ya da çağdaşlaşma itilimi dediğimiz bağımsızlık, kalkınma, çağdaşlaşma üçlüsüne doğal olarak dayanır. Bakın bütün bunların içinde ne coğrafya var, ne nüfus kalabalığı ya da azlığı var, ne iklim koşulları var, ne gelişmişlerle kafa kafaya ya da dirsek dirseğe temas var. Hiç bir şey yok. Sadece kendini tanımlama, bireysel varlığını ortaya koyma, toplumsal varlığını edinme ve ortaya koyma, devletini kurma ve sistemini oluşturup modelde uygulama var. Hepsi bu. Ve bu model yaklaşımı ideolojisiyle birlikte kendi eksiklerini artıya döndüren bir başarı da kazanmıştır yüzyılın başında. Bu başarı 3 önemli faktörün belinin kırılması ile mümkün olur. Tarihin ve geleneklerin getirdiği üç temel kesimin belinin kırılması ile mümkün olmuştur. Bu modelin oturması, yerleşmesi ya da uygulanabilir olmasının gerekçesini size sunmaya çalışıyorum.

Yönetimde kümelenmiş olan ayrıcalıklar, dinsel ve geleneksel güç odakları ve üçüncüsü de feodaller. Toplum kesimleri ya da sınıfları arasında herhangi bir farklılık gözetmeyen bir rejimin bu üç kesime vurduğu darbenin sonunda coğrafyamızda bu modelin uygulanabilir kılındığını da bilmek lazım. Şimdi bu verilere dayanan bu temel motifleri sergileyen bir düşünce ve yaşam biçimi ile dünya ve sistem görüşünün 21. yüzyılda karşısına ister istemez küreselleşme gelip duracaktır.

Bir tek sorunun ürekli sorulması gerektiğini belirtmek istiyorum madem bütün dünya küreselleşecek, peki öyleyse neden globaller kendi ulus devletlerine dört elle sarılıyor. Bu sorunun sürekli sorulması dileğiyle... Teşekkür ediyorum.